36

* "Çünkü Yapabiliyoruz" – Bilim, Güç ve Sonsuz Döngü

Bilimin en iç karartıcı, en büyüleyici ve en dürüst gerekçesi...

Bilimin en iç karartıcı, en büyüleyici ve en dürüst gerekçesiyle açalım bu bölümü:

"**Çünkü yapabiliyoruz.**"

Bir eylemin neden yapıldığını sordunuz ve aldığınız yanıt bu olduysa, geçmiş olsun. Artık Pandora'nın kutusu açılmıştır. Gerisi hikâye.

Bu yanıt, etik sınırları yerle bir eden, Prometheus'un ateşi çalmasındaki kibri taşıyan bir bilim felsefesi özetidir. İnsan, doğaya egemen olma çabasını artık sadece hayatta kalmak için değil, kendi egosunu tatmin etmek için sürdürüyor olabilir mi? Modern bilim, bir merak ve keşif yolculuğundan ziyade, bir güç gösterisi ve kontrol arayışına mı dönüştü? Bu bölümde, bilim ve teknolojinin bizi götürdüğü noktanın, aslında bir ahlaki sorgulama noktası olduğunu, popüler kültürün bu temaları nasıl işlediğini ve bizlere hangi soruları yönelttiğini inceleyeceğiz.

Frankenstein Kompleksi: Yaratıcı ve Yaratılanın Dramı

Mary Shelley'nin *Frankenstein* romanı, modern bilimin en derin kaygılarından birini, yani **yaratıcının kendi eserine yabancılaşmasını** ilk kez bu kadar güçlü bir şekilde ele almıştır. Bilim insanı Victor Frankenstein, "yapabiliyorum" diyerek bir canavar yaratır, ancak onun sonuçlarını kontrol edemez ve yaratılanı terk eder. Bu, bugün hala **yapay zekâ, gen düzenleme ve robotik** gibi alanlarda karşımıza çıkan bir sendromdur. Bir yapay zekâ, kendi bilincini kazandığında ya da genetik olarak mükemmelleştirilmiş bir insan türü ortaya çıktığında, yaratıcılar bu durumun sorumluluğunu nasıl alacak?

Bu temanın modern bir yansımasını, **Battlestar Galactica** dizisinde görürüz. Dizi, yüzeyde uzayda geçen bir insanlık dramı gibi görünse de, derinlerde sorduğu felsefi sorularla adeta bilim felsefesi dersidir. İnsanlar, kendi ürettikleri **Cylon** adlı yapay zekâ varlıklar tarafından yok olma eşiğine getirilir. Cylonlar, sadece robot değildir. Kendi bilinci, dini inancı, aşkı, intikam duygusu olan varlıklardır. Yani bilim, kendi yaratıcısının tanrısal rolüne göz diken bir varlık üretmiştir. Ama dizinin asıl tokadı, döngüsel yapısıyla gelir:

"**All this has happened before. All this will happen again.**" (Tüm bunlar daha önce oldu. Tüm bunlar yine olacak.)

Bu döngü, insanlığın bilimsel gelişmelerin gücüyle her defasında kendi sonunu hazırladığını, sonra külleri arasından yeniden doğduğunu ima eder. Sonsuz bir mitolojik bilimsel kısır döngü.

Bilimsel Gücün Siyaseti ve Kontrolü

Bilimsel güç, hiçbir zaman nötr bir araç olmamıştır. Devletler, şirketler ve çıkar grupları, bilimsel araştırmaları kendi hedefleri doğrultusunda finanse eder ve yönlendirir. Bu durum, bilimsel bilginin kendisini bir iktidar aracı haline getirir.

H.G. Wells'in **"Things to Come"** filminde bilim insanlarının dünyayı yönetmesi, bir yandan barışı sağlarken bir yandan da otokratik bir düzen kurar. Bu, bilimin siyasetle olan karmaşık ilişkisine işaret eder. Bilimsel bilgi, eğer demokratik denetimden yoksun kalırsa, teknokratik bir elitin elinde bir baskı aracına dönüşebilir.

Sonuç: Bilim, Bilimle Bitmiyor

"**Surface**" dizisindeki gibi sorulardan kaçamayız artık:

"Bunu neden yaptınız?" — "Çünkü yapabiliyoruz."

Ama asıl sormamız gereken belki de şu:

"Yapabiliyoruz, ama yapmalı mıyız?"

İşte bilim felsefesi tam da bu noktada devreye girer. Bilmek, her zaman yapmak anlamına gelmez. Bilimsel bilgi bir güçtür. Ama bu gücün ahlâkî pusulası olmadığında, Prometheus'un çaldığı ateş bir medeniyet ışığı değil, küresel bir yangın olabilir.

Bilim gerekli bize, evet.

Ama her şeyden önce: **Bilimin sınırlarını da bilmek gerekli bize.**